

ZADRUGA

:: :: Glasilo „Zadružne Zveze v Celju“. :: ::

Trst.

Tudi v Trstu slavi zadružna misel jubilej. Največja članica Zadružne Zveze v Celju, »Tržaška hranilnica in posojilnica, registrovana zadruga z omejenim poroštvom« je v letu 1911 skoncala svojo prvo 20-letnico. Kakor je Posojilnica v Mariboru že leta in leta središče vsega gospodarskega in narodnega življenja na naši severni najvažnejši točki, ravno tako igra velevažno vlogo v življenju tržaških Slovencev, torej v najvažnejšem južnem slovenskem mestu Tržaška posojilnica in hranilnica.

Nekaj zgodovinskih podatkov o tej posojilnici je prinesla »Zadruga« v svoji 3. številki leta 1910 iz peresa našega staroste g. inženirja Mihaela Vošnjaka. 13. letopis »Zveze slovenskih posojilnic v Celju« je istotako prinesel nekaj podatkov i. s. »V jeseni l. 1886 sta se dogovorila na Dunaju takratna drž. poslanca Mihael Vošnjak in Ivan Nabergoj, pripravljati snovanje slovenskega denarnega zavoda v Trstu. Nabergoj kot načelnik društva »Edinost« je vsled tega sklical zaupni shod narodnih veljakov na dan 21. novembra 1886 v dvorano »Slavjanske čitalnice« v Trstu. Udeležba je bila od domače strani ogromna; kot zunanji udeleženci so bili navzoči: g. Mihael Vošnjak kot predsednik »Zveze«, potem gg. poslanca Vekoslav Spinčič in Slavoj Jenko. Predsedoval je shodu g. Nabergoj. Kot prvi govornik je nastopil g. M. Vošnjak, ki je temeljito dokazal potrebo slovanskega denarnega zavoda v Trstu, pa tudi dokazal dejstvo, da so tam vsi pogoji dani za dober uspeh takšnega podjetja. G. Viktor Dolenc je potem prečital že sestavljena pravila, katera so se sprejela in se je takoj volilo načelstvo »Hranilnega in posojilnega društva v Trstu«. Kot udje načelstva so bili voljeni: gg. M. Živic, M. Šorli, F. Dekleva, J. Vatovec, K. Schmid in dr. Pertot. Ti gospodje so bili poverjeni, dati zadrugo registrovati. — Osebne razmere so

pa bile krive, da žalibože tedaj ni prišlo do registrovanja, ozir. otvorjenja posojilnice in še-le l. 1891. je začela sedaj tako cvetoča »Posojilnica in hranilnica v Trstu« svoje plodonosno delovanje, katerega sad je že »Narodni dom«, ki se sedaj zida v ponos tržaškega Slovenstva. Škoda pa za čas od 1886 do 1891!»

Zavod sam je podal o svojem 20-letnem delovanju sledeče poročilo:

Dne 25. novembra 1911 je minilo 20 let, odkar je začela poslovati Tržaška posojilnica in hranilnica. Namen ustanoviteljev našega zavoda je bil gospodarski napredek in neodvisnost našega življa od tujega kapitala v mestu in okolici. Naš zavod je začel svoje poslovanje v ulici Molin piccolo, št. 1, kjer mu je Delavsko podporno društvo odstopilo eno sobo. Kmalu se je pokazalo, da je prostor premajhen, ker se ni mogoče razvijati v eni sami sobi; treba je bilo poiskati novih prostorov, kjer bi bil mogel prvi slovenski in slovanski denarni zavod v Trstu delati na širši podlagi in bi se bilo mogoče razvijati. Preselil se je tedaj l. 1898. v ulico S. Francesco št. 2. Tu se je dalje razvijal z nepričakovano hitrostjo, napredoval je od leta do leta vedno lepše. Toda tudi tu so mu bili prostori kmalu pretesni. Z narodno zavestjo in gospodarskim napredkom našega naroda rastel in razvijal se je sorazmerno tudi naš zavod, ako ni to bilo celo obratno, da je naš zavod povzročil tak razvoj naroda. Pričelo je primanjkovati za razne narodne prireditve primernih prostorov, kjer bi se shajalo to zavedno ljudstvo. Na vseh krajih in konci občutila se je potreba večje zgradbe, narodnega svetišča in skupnega zbirališča. Nastala je nujna potreba »Narodnega doma«. Zatorej je kupil naš zavod l. 1901. stavbišče na najlepšem kraju tržaškega mesta, na vojaškem trgu, kjer je pričel graditi l. 1903. lastno palačo, kamor se je preselil avgusta meseca 1904. S tem se začinja nova doba za naš zavod, pa tudi za slovenski in slovanski živelj v Trstu sploh. Sedaj je še le začela posojilnica delati v pravem pomenu besede, kot denarni zavod na širši podlagi; razvijala se je, in še vedno lepo napreduje tako, da jo uvažujejo ne le naši ljudje po celi naši slovenski domovini, ampak tudi drugorodci. Lahko tudi trdimo, da so izšle vse inicijative za gospodarsko osamosvojitve našega življa v okolici in v mestu iz vodstva tega zavoda. Med drugimi pa naj omenimo le najvažnejše iz zadnjih let, kakor: Ustanovitev krasno uspevajoče Jadranske banke, nakup bisera Adrije, posestva Grljan-Miramar, ustanovitev Našega doma, zadruga za preskrbljevanje cenih sta-

novanj potem zidanja ali nakupa malih, cenih hišic itd. Zavod je podpiral vedno vsako narodno gospodarsko podjetje in kulturne težnje raznih društev z nasveti in denarno podporo, kolikor so dopuščala sredstva, ter je v teku 20 let svojega obstanka razdelil lepo svoto v te svrhe K 71.020.—. Pri vsem tem pa je vodstvo imelo vedno pred očmi varnost in moč zavoda in zato se je pri dovoljevanju posojil gledalo vedno na absolutno varnost posojenega denarja.

Kakšne dolžnosti si nalaga ta zadruga glede podpiranja narodnih društev in zavodov, naj kaže seznam daril, ki so bila sklenjena na letošnjem občnem zboru:

Kmetijska družba za Trst in okolico	K	800'—
Dijaško podporno društvo v Trstu	»	500'—
Moška podružnica družbe sv. Cir. in Met.	»	400'—
Ženska » » » »	»	200'—
Tržaška podružnica »Slov. plan. društva«	»	300'—
Dijaško podporno društvo v Pazinu	»	200'—
»Nar. delavska organizacija«, Trst (podporni zaklad za bolne člane)	»	100'—
Podporno društvo za slov. dijake koroške, Celovec	»	30'—
Podp. društvo slov. visokoš. na Dunaju	»	100'—
» » » » v Gradcu	»	100'—
» » » » v Pragi	»	100'—
Akad. društvo »Slovenija« na Dunaju	»	50'—
» ferij. društvo »Balkan« v Trstu	»	100'—
Akad. društvo slov. agronomov »Kras«, Dunaj	»	20'—
Slov. akad. društvo »Adrija« v Pragi	»	50'—
» » » »Tabor« v Gradcu	»	50'—
Družba sv. Rafaela (za izseljence)	»	50'—
Zavod sv. Nikolaja	»	500'—
Učiteljsko društvo za Trst in okolico	»	100.—
Za slov. trgovsko šolo v Trstu	»	5.000'—
Dramatično društvo v Trstu	»	3.000.—
Podružnica »Glasbene Matice« v Trstu	»	200.—
Stavbeni fond sv. Cir. in Met. Sv. Mar. Magd. (zgornja in spodnja)	»	100'—
Za tiskanje slov. učnih knjig, društvo slov. profesorjev, Ljubljana	»	200'—

Trgovsko-izobraževalno društvo, Trst	K	100'—
Olep. društvo za Prosek-Kontovelj in njiju okolico, Prosek (vstanovnina)	»	20'—
	<u>Skupaj</u>	<u>K 12.370'—</u>

Sedaj še nekaj številc iz poslovanja.

Celo bilančno stanje Tržaške posojilnice in hranilnice za leto 1911 iznaša	K	10,870.122'45
proti	»	10,542.859'39
v letu 1910. Dobička je bilo v l. 1911	K	75.138'96,
proti	»	62.130'91 v l. 1910.

Lastno premoženje zavoda znaša danes:		
rezervni zaklad	K	469.965'49
pokojninski zaklad	»	93.359'76
deleži	»	133.326'—
torej vsega lastnega premoženja skupaj ima ta zadruga	K	696.551'75

Razmerje med lastnim in tujim premoženjem bi torej bilo približno 1 : 14. To razmerje je pač še neugodno in bo treba delati z vsemi silami na jačjenje deležnega kapitala in rezerve.

Bodi tudi omenjeno, da Tržaška posojilnica in hranilnica stalno deluje na izpopolnitev svojega poslovanja. Tako ima že zelo razvit čekovni promet, kakor ga imajo banke, kar je velike važnosti posebno za trgovce in podjetnike. Ima tudi varnostno celico (safe deposits) za shrambo vrednostnih listin, dokumentov in raznih drugih vrednosti, popolnoma varno proti vlomu in požaru, urejeno po najnovejšem načinu ter jo oddaja strankam v najem po nizkih cenah. Upeljala je tudi domače nabiralnike (hranilne pušice) itd. Zadruga se zaveda, da je danes v Trstu boj za obstanek hujši, kakor je bil pred leti. Cela vrsta slovanskih denarnih zavodov že deluje v tem važnem trgovskem mestu. Posojilnica more napredovati pri teh razmerah le, ako se poslužuje vseh, v denarnih zavodih preiskušanih modernih poslovnih sredstev. To je sedanje vodstvo, na čelu mu zaslužni g. ravnatelj Ulčakar, vedno uvaževalo; odtod tudi tako lepi uspehi.

S.

Delavska stavbena zadruga „Dom“ v Mariboru.

Mesto Maribor, v katerem prebiva po zadnjem ljudskem štetju blizu 28.000 prebivalcev in med kojimi se nahaja »uradno« našteti 3900 Slovencev, ima zelo razvito industrijo tako v mestu, kakor v najbližji okolici; je pa ob enem, kakor znano, važna železniška postojanka.

Večina delavstva, ki je zaposlena po raznih tovarnah, zlasti pa v veliki delavnici južne železnice v Studencih, — je slovenskega pokolenja. — Zelo mnogo teh ljudi stanuje s svojimi rodbinami v mestni okolici, v majhnih in zaduhlih stanovanjih, ter mora povrh tega plačevati drago najemnino. — Tudi drugi slovenski železniški nastavljeni, kakor n. pr. sprevodniki, niso v tem oziru nič na boljšem.

Vse to je dalo povod, da so pričele v Mariboru nekatere merodajne narodne osebe leta 1905. premišljevati o tem, kako bi se pripomoglo slovenskemu delavcu in železničarju do zdravega in cenega stanovanja. — Na tozadavnem posvetovalnem zborovanju, ki se je vršilo dne 12. novembra 1905, se je sklenilo ustanoviti posebno delavsko stavbeno zadrugo, ki bi imela nalogo preskrbovati svojim članom lastne hiše potom primernega letnega, oziroma mesečnega odplačevanja; njen delokrog naj bi se raztezal po okrožju mariborskega okrožnega sodišča.

Na ustanovnem občnem zboru dne 24. svečana 1906 sprejela so se torej pravila te nove zadruge, ki si je nadelala ime »Dom, registrovana delavska stavbena zadruga z omejeno zavezo v Mariboru«, — kakor je isto registriralo c. kr. okrožno kot trgovsko sodišče v Mariboru dne 13. januarja 1906.

Svoje delovanje je pričela takoj po ustanovnem občnem zboru.

Iz pravil te zadruge je posneti med drugim tudi, da ima namen: 1. zidati zadružnikom hiše po svojih pravilih na svoje stroške, 2. zidati hiše zadružnikom na njih lastne stroške in 3. pomagati jim kupovati posestva, ter dajati posojila.

Zadruga pa more snovati tudi na svoje stroške vsa tista podjetja, ki stoje s stavbenim poslom v tesni zvezi, n. pr. opekarne, apnenice itd.

Zadružna sredstva so pa:

1. vpisnine in deleži zadružnikov, 2. izposojila, 3. stavbišča in hiše, stranska podjetja, stavbeni material in inventar, potem razni dohodki, kakor n. pr. volila, dedščine, darila, podpore itd. 4. tekoči račun in 5. rezervni zaklad.

Število zadružnikov je neomejeno. — Deleži so po K 20— in se obrestujejo glasom sklepa občnega zbora za dotično upravno leto.

Kako lepo se je ta mlada zadruga v teku svojega šestletnega obstanka razvijala, pokažejo sledeče bilančne številke:

Upravno leto 1906:

Aktiva	K 12.929'32
Pasiva	» 12.734'40
Čisti dobiček	K 194'92
Rezervni zaklad: K 180'97.	

Upravno leto 1907:

Aktiva	K 34.511'75
Pasiva	» 34.010'85
Čisti dobiček	K 500'60
Rezervni zaklad: K 511'93.	

Upravno leto 1908:

Aktiva	K 47.196'65
Pasiva	» 46.435'77
Čisti dobiček	K 760'88
Rezervni zaklad: K 1053'75	

Upravno leto 1909:

Aktiva	K 72.562'89
Pasiva	» 71.352'76
Čisti dobiček	K 1.210'13
Rezervni zaklad: K 2013'37.	

Upravno leto 1910:

Aktiva	K 84.820'01
Pasiva	» 83.446'70
Čisti dobiček	K 1.373'31
Rezervni zaklad: K 3080'—	

K temu je pripomniti, da šteje zadruga koncem leta 1911: 67 zadrušnikov s 128 vplačanimi deleži a K 20—, kar znaša, kakor je iz bilance razvidno, skupaj K 2560— in 15 zadrušnikov, kojim je preskrbela lastno domovje; v tem številu pa niso všteti oni bivši zadrušniki, ki jim je zadruga v preteklih letih tudi postavila hiše, koji so pa svojim obveznostim že zadostili.

Rezervni zaklad se je povišal na K 4143'10.

Iz vsega tega je torej razvideti važnost in občekoristno delovanje te stavbene zadruge za slovenskega delavca in uslužbenca; želeti je, da si svoje delovanje še poveča in zgradi še marsikatero domovje narodni delavski rodbini.

Jos. Hvalenc.

Zadružništvo na Hrvaškem.

(Konec).

Zadnja popolna statistika hrvaškega kmet. zadružništva datira iz l. 1910. Začetkom tega leta je obsegal »Središnji zavez« 225 zadrug z 34.350 zadružniki. Tekom l. 1910. se jih je v smislu programa, sklenjenega na prvem hrvaškem vsezadružnem shodu, ustanovilo 14 novih, ker je ena zadruga v tem letu prenehala poslovati, jih je bilo koncem l. 1910 skupaj 238 z 36.838 zadružniki. S tem je postala hrvaška zadružna organizacija najmočnejša gospodarska organizacija na Hrvaškem. Na jedno zadrugo odpade povprečno 155 članov. So tudi zadruge, ki imajo več ko 155 članov, dasi si je hrvatsko zadružništvo postavilo kot temeljno načelo: 1. da imajo biti v zadrugah najboljši ljudje, 2. da obsegajo čim najmanjše okoliše, ker le take zadruge so prožete s pravim zadružnim duhom. Ako pogledamo razne županije, vidimo, da ima največje število zadrug zagrebska (62), potem varaždinska (40), belovarsko-križevačka (40), srjemska (27), modruška-reška (26), požeška (20), virovitiška (13) in liško-krbavska (10).

V statistiki hrvatskega zadružništva najdemo še to zanimivost, da je bilo izmed 36.898 zadružnikov 24.218 pisanja in čitanja veščih in 12.680 analfabetov (t. j. 65'6 : 34'4⁰/₀). Če se pomisli, da znaša število nepismenih v celi deželi povprečno nad 50⁰/₀, vidimo, da se zbirajo v zadrugah izobraženejši kmetje. Samoobsebi razumljivo pa je tudi naloga zadrug samih, da tudi to število analfabetov čim najbolj znižajo. In tej nalogi se hrvaško zadružništvo tudi vrlo posveča.

Po poklicu je bilo koncem l. 1910 izmed 36.898 zadružnikov: 172 duhovnikov, 181 učiteljev, 224 trgovcev, 1072 rokodelcev, 34.880 kmetov in 419 z drugimi poklici, t. j. v odstotkih: 0'46 : 0'49 : 0'60 : 2'90 : 94'39 : 1'16.

Skupna posest vseh zadružnikov znaša 251.740 oralov t. j. na enega povprečno $6\frac{3}{4}$ orala. Različno je seveda to tudi po posameznih delih dežele; saj so v Slavoniji zadružniki, ki imajo po 40 oralov, v Zagorju pa po 1—3 orale. Vrednost te posesti znaša najmanj K 93.000.000, t. j. prilično 369 K en oral. Ako se pri računa k temu vrednost raznega blaga, premičnin, gospodarskih poslopij itd. v skupnem znesku K 18.449.000 za vse včlanjene zadrugarje, najdemo, da znaša skupna vrednost njih imetja K 111.449.000, za enega torej 3020 K. Na to vrednost imajo zadružniki od zadrug izposojil v znesku 10.349.854 K t. j. 9'28⁰/₀. Od vseh 40.895 posojil pri zadrugah jih je 28.747 takih, ki se gibljejo od 100—300-K. To je popolnoma v duhu in skladu z zadružnim načelom, da se večinoma z materialnimi krediti pomaga onim, ki so prišli v zadrugo iskat opore za jačanje svojega gospodarstva. Ne bo nezanimivo, ako omenim tudi to, za kaj so se posamezni zneski posojil uporabljali, zakaj iz teh števil se da marsikaj sklepati na gospodarske razmere na Hrvaškem. Za živež se je dalo 306.958 K. Ta znesek odpada ponajveč na Zagorje, kjer je ljudstvo vsled žalostnih gospodarskih razmer, v katerih pridelana hrana ne zadostuje za preživljenje prebivalstva, prisiljeno — osobito rano spomladi — hrano kupovati. 266.289 K se je porabilo za nabavo krme, 811.226 K za nakup živine za delo, 330.764 K za nakup plemenske živine, 192.838 K za nakup gospodarskih strojev (povečini v Slavoniji in Podravju!), 108.136 K za pospeševanje vinogradništva in sadjarstva, 1.007.432 K za stavbo in popravo hiš, osobito pa gospodarskih poslopij. Ta številka je veselo znamenje v toliko, da hrvatsko kmečko ljudstvo spoznava važnost in potrebo čistih, zračnih, svoji svrhi odgovarjajočih gospodarskih poslopij. 3.107.219 K se je porabilo za odplačilo starih dolgov; 3.505.404 K pa odpade za nakup novih zemljišč. S slednjim so hrvaške kmetijske zadruge v narodnogospodarskem pogledu reševale važen problem. V zadnjem desetletju je bil promet z zemljišči jako živahen. Na tisoče in tisoče oralov veleposestev je prišlo v roke hrvaških kmetov, katerim se je s tem nudila prilika povečati svoje domačije, da se okrepijo na svoji rodni grudi in da ustvarijo pogoje boljše bodočnosti za svoje potomce. Kmečki živelj se s tem brezdvomno jači in tudi

v narodnem oziru je to velik korak naprej. Zakaj na drugi strani se vidi razveseljivo dejstvo, da hrvaški kmetje za nakup posestev izposojene zneske jako hitro in točno odplačujejo. To je velike važnosti, zakaj proces razpadanja veleposestev na Hrvaškem še ni dokončan. Skoro dan za dnem prehajajo velike površine latifundij v promet in vedno imajo hrvaški kmetje nove prilike širiti svojo posest. Potom zadružnega glasila »Hrvatski Udrugar«, katerega dobivajo vsi zadružniki in v katerem vse posamezne zadruge naznanjajo vsako posest, ki je v njihovem kraju na prodaj, pa prehaja interes za nakupovanje zemlje v one kraje, kjer je izseljevanje nujna potreba, in tako opazujemo v novejšem času za gospodarski in v prvi vrsti narodni razvoj hrvaških dežel velevažni proces: naseljevanje Zagorcev in Podravcev v bogati Slavoniji, katera bi bila skoro zapadla nevarnosti popolnega pomenčenja in pomadžarenja, ker so se nekaj časa naseljevali tam skoro izključno Nemci in Madžari. Dobivali so zemljo za naravnost smešno ceno, zidali so nemške in madžarske šole, snovali svoja društva in začela se je nemško-madžarska propaganda »en-gros«. Tu so končno kmetijske zadruge nastavile vod, in upamo, da ne brez uspeha. Iz številke, katero smo zgoraj navedli, da se je izdala za nakup zemlje, vidimo, da se je največji del vseh posojil ($33\cdot77\%$) porabil baš v to svrhu. Ako vzamemo povprečno ceno zemljišča, je lahko prilično preračunati, da se je nakupilo 5282 oralov zemlje. V istem času je prodala tudi Hrvatska poljedelska banka kmetom 7150 oralov zemlje, torej vsega skupaj so kmetje nakupili 12.432 oralov, s čimer je brezdvomno neizmerno mnogo storjeno za iačenje narodnega gospodarstva.

Skupni denarni promet je znašal l. 1910. K 35,456.303'91, (za blizu 3 milijone več ko l. 1909.); lastnih sredstev so imele zadruge K 4,105.761; vrnilo se je posojil K 1,487.163, torej $14\cdot39\%$ dolžne glavnice; hranilnih vlog je bilo K 3,225.167 (za nad pol milijona več ko l. 1909). Hrvaške kmet. zadruge med svojimi člani tudi izvanredno propagirajo smisel za takozvano »malo štednjo«, t. j. da se ne vlagajo le velike svote, ampak tudi da zadružnik vsak najmanjši znesek zanese v zadrugo.

V novejšem času se je začelo v hrvaški zadružni organizaciji živo gospodarsko in prosvetno delo, osobito odkar se je izvedla zadružna reforma. Dosedajno izključno denarno poslovanje je stópilo v ozadje, v ospredje pa volja za intenzivno gospodarsko delo cele zadružne organizacije. To je opažati v vseh panogah

gospodarstva, osobito pa v živinoreji, ki je tudi na Hrvaškem ena najbolj dobičkanosnih panog kmečkega gospodarstva. Nakupuje se dobra plemenska pasma, naročajo se stroji, travniške brane, mlatilnice itd., širi se poraba umetnih gnojil. Organizira se skupna prodaja poljskih pridelkov, vina itd. Prirejajo se sistematično gospodarska predavanja, spravlja se kmečka mladina v gospodarske šole; mladina, ki se ne potrebuje na kmetijah, se sistematično namešča v obrti in trgovini, da se tako izpopolni vrzel, katero čutijo na Hrvaškem v pomanjkanju dobrih obrtnikov in trgovcev. Vse to se dela potom zadrug in je iz vsega tega razvidno, kako neizmerne narodnogospodarskega pomena je kmetijsko hrvaško združništvo.

Zadružna centrala izdaja strokovno združno glasilo »Hrvatski Udruagar« v 36.000 izvodih, tako da ga — kakor smo že zgoraj omenili — dobi vsakter hrvaški združnik. V isti množini se vsako leto izda tudi počno-zabavni koledar »Zadrugar«.

Če primerjamo številke iz združništva na Hrvaškem z onimi v našem slovenskem združništvu, nam je na prvi pogled jasno, da smo mi Slovenci neprimerno daleč pred Hrvati. Če pa na drugi strani pomislimo, da je naše združništvo staro že lepa desetletja, in da je početke hrvaškega združništva iskati šele deset let nazaj, začetek sistematičnega združnega dela pa celo samo dve leti nazaj, potem si pač lahko mirno napravimo sodbo, da se bo združništvo na Hrvaškem istotako razvilo kot se je pri nas. In mi moremo in moramo to našim bratom onstran Sotle le iz srca želeti.

Vekoslav Spindler.

Zemljiški kredit in agrarna preosnova na Ruskem.

Med gospodarskimi in socialnimi problemi, ki so vzbudili v Rusiji zadnja leta zanimanje javnega mnenja, je gotovo reforma zemljiške posesti najvažnejša. Vlada je skusila rešiti ta problem z zakonom z dne 29. maja 1911, ki tvori potrditev in izpopolnitev ukaza z dne 9. novembra 1906. Glavni pomen te reforme je olajšanje prenosa skupne zemljiške lasti kmetijskih občin na posamezne posestnike, kakor tudi združitve raznih delov posesti enega posestnika (komasacija), ki leže raztreseno daleč na okrog. S tem se hoče doseči veliko število neodvisnih poljedelcev.

Velike težave, izvesti ta zakonski program, obstoje v velikanski razsežnosti zemljišč, katera se dajo nekako primerjati s površino Nemčije, Anglije in Francije skupaj. Uspeh dragih del — zlasti omejitev zemljišč je draga — pa je odvisen od delavnosti vlade, najbolj pa od kapitalij, ki jih nudijo kmetom in poljedelcem kreditne banke. O organizaciji in sredstvih teh kreditnih zavodov čitamo zanimive besede v spisu mednarodnega kmetijskega zavoda v Rimu, ki izdaja časopis za narodnogospodarske in socialne zadeve in ki se pri tem opira na uradne podatke in poročila raznih bank.

Največja banka je leta 1882. od države ustanovljena zemljiška banka. Potom posojil, ki jih je dovolila ta banka, so si pridobili kmetje velik del posestev, prej last plemstva, uprave apanažnih fondov ali pa države, in so rešili za se ona zemljišča, ki so bila njih skupna last po odpravi robote. Dne 1. januarja 1909 je imela banka štiri serije obligacij v skupnem znesku 907.444.861 rubljev in te so vse krožile po deželi. V tej vsoti je obseženih onih 681.797.362 rubljev, ki so bili dovoljeni kmetom kot posojilo, ostanek je pa investiran v zemljiščih, ki si jih je banka nabavila, da jih zopet proda. Početkom leta 1911. pa so narasle obligacije na vsoto 1.061.023.480 rubljev, dočim so šteli posojil do 900.000.000 rubljev.

Razen te banke se še omenja a) kreditna banka za plemška zemljišča; b) neke posebne vrste po nemškem načinu ustrojene kreditne blagajne in društva in c) delniške zemljiške banke. Zemljiška kreditna banka za plemstvo je bila osnovana 21. aprila 1885 na carjevo besedo, da bi se podprlo vedno bolj zadolženo plemstvo. Dovoljevati se smejo posojila do 75% vrednosti zemljišča po $5\frac{1}{2}$ do $6\frac{3}{4}$ %. Neiztirljivo je pa posojilo 11 do 66 let po dogovoru. Od svojega postanka pa do leta 1909 je dovolila ta banka na 24 milijonov hektarjev 26.323 posojil v skupnem znesku 985 milijonov rubljev.

Od onih zavodov, ki so osnovani po omenjenem nemškem uzorcu, omenimo samo estlandsko blagajno za plemstvo, katere bilanca je dosegla 1. januarja 1908 višino 19.036.991 rubljev, livlandsko blagajno, ki je dovolila do istega dne 48.815.134 rubljev posojil, in kurlandsko kreditno društvo, katerega obligacij je krožilo leta 1908 za 19.120.675 rubljev. Razventega so ustanovili l. 1864. pokrajinsko banko v Kersonu in l. 1825. ono na Poljskem. Delniške zemljiške banke izdajajo svoje papirje pod nadzorstvom finančnega ministerstva. Dne 1. januarja 1911. so znašala dol-

goročna posojila teh bank 1,094,568.342 rubljev in od te vsote je bilo posojeno na kmetsko posest 630,044.624 rubljev po $5\frac{1}{2}\%$.

A. a. č.

Kmetijstvo v Turčiji.

Naš generalni konzul G. Tara v Solunu se izraža o položaju kmetijstva v Turčiji v svojem letnem poročilu za 1910. na sledeči način:

Stanje kmetijstva je bilo v tem letu zelo malo razveseljivo. Najhuje je, da bode propad tem hujši, če ne bodo oblasti pravočasno vmes posegle. Razni uradi imajo gotovo najboljšo voljo in za vsak vilajet res obstoji poseben kmetijski oddelek pri pokrajinski vladi. Pri obdelovanju zemlje pa le ni zaznamovati nobenega napredka, če ne smatramo morda za napredek dejstva, da so si tekom celega leta naročili trije veleposestniki mlatilne stroje. Drugih kmetijskih strojev pa sploh skoro niso uvažali. Še vedno se obdeluje zemlja zelo primitivno. Po krivici dolžijo tujci Turke, da je to radi tega tako, ker se kmetovalci ne morejo navaditi na rabo modernih strojev. Krivda leži v resnici z tem, da so kmetski posestniki izvanredno revni in najemninske razmere strašno slabe in nezdrave. Ta nesrečni gospodarski sistem je sploh ovira za razvoj turškega kmetijstva. Največ posestnikov da svojo posest v najem za stalno letno ceno ali si pa izgovori gotov del žetve in dohodkov, pri tem pa se nobeden ne briga, kako se posestva obdelujejo. Obdelujejo se seveda slabo, ker najemnikom je na razpolago le najpotrebnejše orodje, živina in druga sredstva pa pogosto manjkajo. Od takih ljudij torej ni pričakovati uspešnega obdelovanja. Pri vsem tem je pa pravi posestnik vesel, če dobi letno pogojeno ceno, da, še podpore mora rad ali nerad deliti najemniku, da mu v slabih letih ne pobegne. To bi imelo namreč za posledico še večje zanemarjenje posestva in posestnik bi ne mogel dobiti drugo leto nobenega najemnika več.

Vsekakor so položaj postrile tudi zmešnjave v deželi in vladajoča nesigurnost glede varnosti na deželi. Slaba žetev bo vrh tega tudi slabo uplivala na tukajšnje kmetijstvo, radi tega so postale nade, da bi se izplačalo sejati žito, še slabše. To bo imelo za posledico, da bodo imeli v Turčiji še manj žita, zvišali pa bodo produkcijo tobaka. Nekoliko je tega kriv tudi veliki

uvoz srbskega žita, tukajšnji trgovci izrabljajo to konjunkturo, da tiščijo cene raznih žit pri kmetovalcih kvišku.

Kakor drugod, primanjkuje tudi v Turčiji kmetijskih delavcev, ponekod že zelo občutno. To pa vse vsled izseljevanja. Posledica tega so seveda vedno večje mezde, ki jih posestniki komaj zmagujejo. Ker so pa v Macedoniji tudi vremenske razmere skrajno neugodne, bo mogla vlada rešiti kmetijstvo le z velikimi žrtvami.

Posamezne vrste žita so leta 1910 kvalitativno sledeče uspele (v kg na hl.): Pšenica 74, rž 65, ječmen 55, oves 44, koruza 65, proso 44, riž 73. Povprečno pa so notirali te-le cene: Pšenica trda 50—52 par na oko, pšenica mehka 44—45, ječmen 29—30, oves 22—23, rž 29—30; vse povprečno 1—3 pare višje nego leta 1909. Pavola domača 8—10, lani $6\frac{3}{4}$ —7, pavola ameriška 11, lani $7\frac{1}{2}$ — $7\frac{3}{4}$, mak 80 par, lan 82, sezam $2\frac{5}{8}$ — $2\frac{3}{4}$ pijastrov, lani istotako, sladki janež 120 par, mesto lanskih 82, in opij 145—280 pijastrov, mesto lanskih 150—190.

Vinogradništvo je pač sila primitivno, a je vendar na višji stopinji nego poljedelstvo. Ker so tla za trto marsikje posebno ugodna, je še mnogo pričakovati od makedonskega vinogradništva. Sicer pa že sedaj igra važno vlogo v kmetijskem gospodarstvu. Izlasti izvažajo grozdje v Srbijo in Bolgarijo, da izdelujejo tam vino. Desertno grozdje se pa izborno prodaja v Srbiji in Nemčiji. Pa tudi doma pridelavajo precej dobrega vina, ki ga pa le malo izvažajo. Za vinske kraje pomeni dobra letina pritok več milijonov frankov.

Slabemu položaju kmetijstva odgovarja tudi žalostno stanje živinoreje v Makedoniji. O umni živinoreji seveda do sedaj ne more biti govora, zlasti še, ker ni šolanih živinozdravnikov. V interesiranih krogih pa nimajo niti pojma o številu in kakovosti živine v Makedoniji. Da bi živino šтели, ni možno, ker neredi in slabe razmere delajo preveč ovir. Tudi v bližnji bodočnosti še ne bo boljše. Travnikov, ki so slabi, je premalo in s tem je vzet pogoj razvoja in povzdige. Res je dosti ovac, koz in perutnine, in te panoge igrajo važno vlogo, ker so Makedoncu predmet za živež in izkupiček. Z izvozom te živadi in z izrabljanjem produktov, kakor so kože, jajca, volna, lasje, surovo maslo in sir, zasluži ljudstvo milijone na leto, a kake dohodke bi si še le lahko ustvaril narod, če bi mogel in znal gospodariti razumno in uspešno!

A. a. č.

Carine in cene.

V gospodarski prilogi češkega agrarnega dnevnika »Venkov« je napisal znameniti češki narodnogospodarski pisatelj František Hulakovský zanimiv članek o vplivu carin na cene, iz katerega posnemamo sledeče:

Agrarni nauk o obrambni carini je bil popolnoma objasnjen dne 19. listopada 1891. leta, ko se je senatni referent o novem carinskem tarifu, senator Dauphin, ob burnem ploskanju svojih tovarišev izrazil na sledeči znameniti način: »Cilj sistema obrambne carine je višji in širji, nego se to navadno misli tu ali tam. Gre se za to, da se poviša in pomnoži domača produkcija, da se vzbudi napredek v produkciji, v rabi novih metod in izpopolnjenih sredstev ter da se končno vrne denar v one predele francoske dežele, odkoder je izginil in da dobe oni, ki so ga izgubili, novega poguma. Potem nagradi pomalem rast produkcije povišanje carinskih tarifov in kmalu bode obrti in poljedelstvu mogoče znižati lastne cene v razmerju, kakor se znižajo njihovi davki in doklade, kakor se zviša njih izvoz in kakor bode te mogli obe panogi več prodati nego prodajate sedaj. Razlika bode samo v tem, da bodo konzumenti gospodarski dvignili francoskega producenta, mesto da se hranijo in oblačijo v prospeh tujine in to vse za enako, če ne celo za — manjšo ceno.«

Razume se samo ob sebi, da ne ugajajo taka izvajanja pristašem svobodne trgovine in zato vztrajajo pri svoji trditvi, da carina podražuje živila za toliko, kolikor znaša carina sama. Če se hočemo prepričati, koliko je na tem resnice, moramo vzeti številke iz dobe, ko ste bili vladani dve državi po naukih svobodne trgovine, in primerjati, kako cene rastejo ali padajo. Klasično primeru za našo svrhu nam nudita Anglija in Nemčija. V letih 1876—1880 se je pšenica uvažala v Anglijo in Nemčijo brez carine. In kake so bile cene? 1000 kg pšenice je stalo v Angliji 206'8 M, v Nemčiji pa 211'2 M. Takrat je bila torej nemška pšenica za pet mark dražja nego angleška. Od 1. januarja 1880. so pa Nemci uvedli za pšenico obrambno carino v znesku 1 M na 1 qu. Pri desetih stotih bi se bila torej podražila pšenica v Nemčiji — če bi bile ostale angleške cene neizpremenjene — za deset mark in bi stala po takem 221'2 M. V Angliji pa je naglo padla cena na 180'4 M, to je za 26'4 M. Če bi bile cene padale tako tudi na Nemškem, dobili bi drugo ceno, ako bi od 221'2 M odšteli 26'4 M kot znižanje cene in prišteli zopet 10 M kot zvi-

šanje in podražitev radi carine. To se pravi, da bi pšenica morala stati zanaprej 1948 M, v resnici pa je bilo tako, da so kupovali v letih 1881.—1885. pšenico na Angleškem po 180'4 M, na Nemškem pa po 189'0 M, toraj za celih pet mark ceneje, nego bi morala stati po računih privržencev svobodne trgovine. In dalje: Ko je na Angleškem ostal uvoz pšenice še tudi za naprej prost, je zvišala Nemčija carino na 3 M, a počenši z letom 1887 na 5 M, tako, da imamo povprečno zvišanje za 30 M na 1000 kg. V dobi od leta 1885.—1890. je padla v Angliji cena pšenice na 142'8 M, torej za 37'6 M na 1000 kg. Če računamo po tem ceno pšenice v Nemčiji, bi se morala znižati po vzgledu Anglije od 189'0 M za 37'6 M in bi padla po zvišanju carine za 30 M končno na 182'4 M. A kako je bilo v resnici? Evo odgovora! Cene so bile v letih 1885.—1890. te-le: V Angliji 142'8 M, v Nemčiji pa 173'6 M, torej skoro za devet mark manjše. Poglejmo pa še dalje. Če bi bile carine znižane, nastala bi baje neverjetna doba dobrot in blagostanja. Tako govore pristaši svobodne trgovine. V nemški in angleški postavodaji se lahko o tem popolnoma prepričamo: Leta 1891, ko so postavili Bismarcka pred vrata, so začeli v Nemčiji zniževati carino in cesar Viljem je Bismarckovemu nasledniku Capriviju v lastnoročnem pismu označil to početje kot »obrambni čin«. Veroval je tako onim, ki so hvalili svobodno trgovino, da je resno mislil, da bode postalo vse ceneje. V Angliji je v letih 1890.—1895. cena pšenice padla od 142'8 M na 128'2 M, torej v celem za 14'6 M. V Nemčiji pa so znižali carino na pšenico razventega od 5 M na 3'5 M pri stotu, toraj pri 1000 kg za 15 M. Vsled tega bi morala znašati cena pšenice v Nemčiji 173'9—14'6 (kot splošno znižanje cene) — 15 M (kot znižanje carine) torej 144'3 M. V istini pa so bile cene v Angliji 128'2 M in na Nemškem 165'5 M in je po takem bila pšenica za ednajst mark dražja, kot bi smela biti. Pripomnimo še, da cene 144 M 30 pf ni pšenica v Nemčiji nikoli imela.

Primerjajmo pa te postavke z drugega stališča! Če je res, da carina povišuje cene žitu za toliko, kolikor pravzaprav nove cene znesejo, potem mora biti razlika med cenami Anglije in Nemčije enaka znesku carine, ki se plačuje v poslednji deželi. Primerimo torej to le poučno statistiko:

	Cena pšenice v Angliji.	Cena pšenice Nemčiji
1881—85	18'04	18'90
1886—90	14'28	17'39
1891—95	12'82	16'55

	Carina v Nemčiji.	Razlika v ceni.
1881—85	1 M	0.86 M
1886—90	1885—86 3 M 4 M	3'11 M
1886—90	1887—90 5 M 4 M	3'11 M
1891—95	3 M 50	3'75 M

Iz teh dveh preglednih tabelic vidimo dvoje. Prvič, da z uvedanjem ali zvišanjem carine niso cene pšenice nikoli za toliko zrasle, kolikor je znesla carina, in drugič, da z znižanjem carine niso cene nikoli padle tako, kakor je padla carina. Radi tega nasprotujemo danes tudi nauku pristašev svobodne trgovine, ki pravijo, da mine draginja, če se odpravi carina. Zvišanje carine za 1 M 50 pf je imelo za posledico znižanje cene za samo 84 pf, toraj nekaj čez polovico. A če povemo, da je na svetovnem trgu, kakor na primer v Londonu, padla cena pšenici za 1 M 46 pf, vidimo, da je bilo olajšano dovažanje (v Nemčiji potom znižanja carine) pravzaprav brez pomena. Za to se je Nemčija tudi, ko je uvidela, da s svojo gospodarsko politiko sebi nič ne koristi, povrnila k carini. Samo pri nas se še vedno govori in piše proti dejstvu in izkušnji.

Nov zakon o kmetijskem zavarovanju v Bolgariji.

Novi bolgarski zakon z dne 26. decembra 1910, ki uvaja državno zavarovanje proti toči in nezgodam pri živini, ni samo rezultat temeljitega proučevanja in dobrih izkušenj, ampak znači tudi resno stališče bolgarske vlade napram vprašanju kmetijskega zavarovanja. O prvi zgodovini novega zakona in o vzrokih izpremenjene politične smeri nas dobro pouči sestavek, ki je izšel uradno v Bolgariji in na to v francoskem prevodu v Rimu («Bulletin du Bureau des Institutions Economiques et Sociales» je glasilo mednarodnega kmetijskega zavoda). Spis obsega popolno tolmačenje že omenjenega zakona.

Dočim je bilo od leta 1896.—1903. zavarovanje proti toči v Bolgariji za kmetovalce obvezno, je postalo sedaj zavarovanje pri državnem institutu fakultativno, to je, kmetovalec se lahko zavaruje po svoji volji, ali pa tudi to previdnost opusti. Država omejuje svojo oblast tako, da pospešuje zavarovanje s podporami, ne pobira od zavarovalnice davkov in da sili občinske zastope, da prevzamejo posredovalno vlogo med zavarovanci in osrednjim

državnim inštitutom v Sofiji. Zavod je bil ustanovljen z osnovno glavnico 1.000.000 frankov in država prispeva letno 300.000 frankov. Če bi pa vplačane premije ne zadostovale za kritje škode, pa je zakonito dovoljeno zmanjšati odškodnino za 20% storjene škode. Če pa bi še to ne zadostovalo, pa se lahko h kritju pritegne tudi rezervni fond. V dobrih letih pa se morajo preostanki vplačanih premij uštevati v rezervo, tako da postanejo last zavarovanih članov. Prošnje za pristop k zavodu se morajo podati vsako leto do 1. marca. Od tega dne prevzame zavod vse obveznosti in tvega na lasten račun, ter se zaveže v slučaju škode takoj izplačati odškodnino, dočim se plača premija še le v septembru ali oktobru, torej v dobi, ko kmetovalec že zmore kak belič. Škodo cenijo od zavoda imenovani veščaki, ki morajo priseči, da bodo pošteno in častno izvrševali svoj posel. Cenitvene stroške nosi zavod, pa le, ako jih ni morda povzročil zavarovanec po svoji krivdi in nepremišljenosti. Spomina vredna je točka, po kateri se ne sme odškodnina izplačati nikoli in nikjer zadnjih štirinajst dni pred kakimi si bodi volitvami.

Zavod upravlja predsednik, ki mu je ob strani svet zastopnikov zavarovanih članov (iz vsake pokrajine po eden) in ravnatelj za kmetijstvo v bolgarskem ministerstvu.

Razven zavarovanja za slučaj toče je osnovan tudi odsek za zavarovanje živine, ki je ravno tako organizirano. Glavna razlika med obema institucijama pa obstoji v tem, da se v drugem oddelku zavarujejo samo krajne živinske zadruge, ne pa posamezni posestniki, tako, da je zavod nekak osrednji organ vzajemnega zavarovanja s krajevnimi društvi. Osnovna glavnica tega odseka znaša 500.000 frankov in k temu pride letni prispevek 100.000 frankov iz državne blagajne. Krajna društva, ki pripadajo odseku, morajo imeti vsa enaka pravila. Letne premije znašajo 1% zavarovane vsote. Pri nezgodi plačata odsek in pa krajevna zadruga vsak polovico. Odsek upravlja predsednik in njemu so pridruženi kot svetovalci zastopniki zadrug (po eden iz vsake pokrajine) in ravnatelj oddelka za živinorejo v bolgarskem ministerstvu za poljedelstvo.

Načela, na katerih temelji novi zakon, so se tudi v drugih deželah obnesla in nadejati se je, da bode nove vrste zavarovanje bolgarskim gospodarjem v gmoten prospah in veliko korist.

Kmetijsko šolstvo v Rusiji.

Ruska država polaga v zadnjih letih veliko važnost na strokovno kmetijsko izobrazbo kmetovalcev. Tako je izdala za ustanavljanje, vzdrževanje in podpiranje kmetijskih šol l. 1907. :1 milijon 873.471 rubljev, l. 1908. :2,052.830, l. 1909. :2,261.907, l. 1910. :2,926.834, in l. 1911. :3,884.351 rubljev. L. 1907. je bilo vseh kmetijskih šol 219, l. 1908. 213, l. 1909. 218, l. 1910. 230, l. 1911. 260. Učencev na teh šolah je bilo l. 1907. :9374, l. 1908. :9656, l. 1909. :11.008.

Po izkušnjah zadnjih let je treba za ustanovitev in stavbo ene srednje poljedelske šole 600—700 tisoč rubljev in za nje vzdrževanje 60—70 tisoč na leto; za ustanovitev in zgradnjo ene nižje kmetijske šole je treba 100 tisoč rubljev in za vzdrževanje 20—25 tisoč rubljev na leto. Kako da so izdatki tako visoki? To je mogoče le tako, ker učenci, ki pridejo v te šole, nimajo zadostne splošne izobrazbe, tako da je poleg strokovnih predmetov treba poučevati tudi splošno izobraževalne predmete, kar zahteva več učiteljev, pripomočkov itd. Nadalje so pri večini šol ustanovljeni internati, kar zahteva naravno več prostorov in več stroškov. Število učencev na eni šoli je razmerno malo: na srednji kmet. šoli je povprečno 43—50 učencev. Največ dijakov ima višji učni zavod »Moskovski poljedelski inštitut« 1000. Poleg teh je ustanovljenih 260 gospodarskih šol in se pripravlja ustanovitev cele vrste novih zavodov.

Tudi notranja organizacija teh šol se je tekom let izpopolnila, mnogo zastarelih predpisov je odpravljenih in nadomeščenih z novimi. Glasom predpisov iz l. 1863. so ustanavljala in vzdrževala šole zemstva, kmetijske družbe, društva in veleposestniki. To je vplivalo neugodno za razvoj šol in nekatere so zopet zaspale. Zato je država podpore, določene za te zasebne šole, skoro za dvakrat zvišala. Obenem so se zvišale plače učiteljskemu osebju. (Na Ruskem so učitelji na kmet. šolah mnogo boljše plačani ko pri nas v Avstriji).

Ker se je opazovalo, da so se absolventi kmet. šol, kmečki sinovi, neradi vračali na domačije, ampak si drugje iskali služb, so se upeljale t. z. »začetne kmetijske šole«, na katerih učenci delajo na kmetijah svojih staršev, ostajajo tako vedno v kmetškem ozračju in potem ne silijo tako v mesta. V take šole se sprejemajo mladeniči, 15—18 let stari, osobito od kmetov iz naj-

bližje okolice šole, tako da lahko z doma prihajajo v šolo. V slučaju slabega vremena se jim da v šoli brezplačno prenočišče. Učni tečaj traja dve leti. Pouk je teoretično - praktičen. Praktične vaje se vršijo večinoma na kmetijah roditeljev posameznih učencev, in učitelji imajo dolžnost ta dela na kmetijah nadzorovati. Tuintam se pokličejo v šolo na gotovo dobo, da se na šolskem posestvu udeležijo raznih praktičnih vaj, ki so v izpopolnitev njih znanja potrebne. Takih šol je bilo do l. 1911 na Ruskem samo 13; lani so jih nameravali ustanoviti 30 nanovo.

Tudi poglobljena je bila v zadnjih letih notranja organizacija šol. V poljedelskem ministerstvu se je ustanovilo več posvetovalnih zborov za pedagoška in učna vprašanja ter za organizacijo šolskih posestev.

Od 260 kmetijskih šol je 241 nižjih, 15 srednjih in 4 visoke. 222 jih je za dečke, 27 za dekleta, 11 pa skupnih.

Glede učne osnove je razločevati: 172 splošno - kmetijskih, 57 vrtnarskih, vinorejskih in žganjarskih, 16 živinorejskih in mlekarskih, 1 zemljemerska, 2 kulturno-tehnični, 3 rokodelske, 1 pedagoška, 1 gozdarska, 4 čebelarke in 3 perotninarske.

Od obiskujočih učencev jih je 53% iz kmetijskega stanu, 12% jih je iz mest, ostali so sinovi duhovnikov, trgovcev itd. V.

Boj proti alkoholizmu.

Vprašanje alkoholizma, ali bolj po domače in bolj splošno povedano, pijančevanje sega globoko v vse gospodarsko življenje našega in vsakega naroda. Zato ne smatram za neumestno, četudi »Zadruga« kot časopis, ki se ima baviti z vsemi narodnogospodarskimi vprašanji, o tem spregovori nekoliko besed, in sicer o tem, kako se dela v posameznih deželah proti alkoholizmu. Boj proti opojnim pijačam še ni star niti sto let. Resnice, da je alkohol za telo nepotreben, da je strup itd. so bile pred 50 leti skoro neznane nele v krogih izobraženejših ljudi, ampak celo med učenjaki, da niti ne govorimo o širokih ljudskih masah. Počasi a gotovo je napredovalo zadnja desetletja sistematično delo proti uživanju opojnih pijač.

Danes izkazujejo baš romanske dežele, ki so nekdaj veljale kot domovina treznosti, veliko porabo alkoholnih pijač. Tako je n. pr. na **Francoskem** v zadnjih 30 letih poraba piva nenavadno narasla. Poleg piva in vina se tam jako pije absint (posebno

hudo žganje), ki je n. pr. Savojsko pokrajino skoro čisto upropastil. V **Belgiji** odpade na leto prilično 220 litrov piva na osebo, veliko več ko v Nemčiji. Italija nadkriljuje glede vživanja alkohola Francosko. Vendar se v teh deželah širi tudi protialkoholno gibanje, na Francoskem ga podpira liga »Modri križ«; v Belgiji delajo na tem polju največ socialni demokrati, ki v svojih lokalih nikjer ne pustijo točiti opojnih pijač; italijanska »anti-alkoholna liga« nalaga popolno abstinenco samo svojim rednim članom, drugim pa priporoča zmernost

Za deželo pijancev se po krivici smatra **Rusija**. Rusi splošno ne pijejo iz navade kakor Nemci in se tam zavžije veliko manj alkohola (3 litre na osebo napram 11 litrom v Nemčiji). Ruski kmet pije nezmerno največ ob slavnostnih prilikah. L. 1895. je Rusija vpeljala monopol na opojne pijače, in vlada je to utemeljevala s »potrebo obrambe narodne morale in zdravja« (!) Da je bil pravi namen tega čisto drugi, se vidi iz dejstva, da je v prvih treh letih ta monopol nesel državi blizu 62 milijonov rubljev dohodkov, in da je finančni minister izjavil, da »ne želi, da bi se širile protialkoholne knjižice«. Najbolj trezni so ljudje na **Finskem**. Tam pride na leto 2 litra na osebo. Organizirani boj proti alkoholu se je pričel tam l. 1884. — **Amerikanci** in **Angleži** imajo poseben smisel za samovzgojo in samopomoč in so tudi v tem pogledu jako napredovali. V Severni Ameriki se je po mnogoletni propagandi doseglo, da 20⁰/₀ prebivalstva ne pije alkoholnih pijač. Med razumništvom je pijančevanje nehalo, in v prisotnosti gospâ getleman (kavalir) sploh ne pije. V američanskih hotelih gostilničarji človeka ne silijo s pijačo. Izobraženi Amerikanci sploh ne pojmiyo, da se popivanje celo v pesmih slavi kakor n. pr. v Nemčij, pa seveda tudi pri nas. Na tisoče američkih dijakov živi brez pijače, in se bavi le s športom. O američanskih trgovcih se po pravici pravi, da tvorijo veliko društvo zmernosti. Samo tja priseljeni Nemci jako pijejo pivo. Ogromno priseljevanje Nemcev in Italijanov je krivo, da se v Severni Ameriki vkljub velikemu protialkoholnemu gibanju množi proizvodnja piva. Na Angleškem pripada šestina prebivalstva organizacijam proti alkoholu. Je mnogo rodbin, v katerih se že skozi tri pokolenja nič ne pije. Posebno duhovniki pridigajo abstinenco. Ko so pivovar narji zagrozili, da bodo odtegnili svoje letne podpore cerkvam, jim je odgovoril ugledni duhovnik: »Raje se nam naj porušijo cerkve, nego da bi jih vzdrževali takšni ljudje«. (Pri angleških duhovnikih naj bi se naši učili!) Med pomorskimi častniki jih

polovica ne pije. Petina železniških uslužbencev in pretežna večina organiziranega delavstva ne pije. Z žalostjo pa treba omeniti, da napreduje pitje med ženstvom. — V **Nemčiji** bo trebalo še veliko dela proti pijančevanju, ako hoče tudi v gospodarskem oziru doseči svoji tekmovalki Angleško in Ameriko. Večji del prebivalstva živi tam v predsodkih o koristi opojnih pijač, posebno piva in vina. Koliko idejalizma, rodbinskih in narodnih sil se izgubi vsako leto v morju piva! Velikansko je v Nemčiji število gostiln. V Virtembergu pride na vsako gostilno 121 prebivalcev. — Na **Ogrskem** je poleg velikega zavživanja alkohola tudi boj proti njemu hud; organizacije vseh stanov so na njem udeležene. Posebno se odlikujejo v tem socialisti, ki ob nedeljah in praznikih prirejajo velika zborovanja proti pijančevanju. Zanimivo je, da je na Ogrskem 5500 zdravnikov, 10.000 duhovnikov in — 64.000 gostilničarjev. — V **Srbiji** je boj proti alkoholizmu tudi živahen: osobito se odlikuje mladina. Poleg »društva abstinentnih zdravnikov« imajo Srbi svoj protialkoholni list, mnogo društev in abstinenčnih lokalov (v Belgradu in drugod).

Pri nas je protialkoholno gibanje šele v povojih, dasi je živa potreba. Zakaj znano je, da alkohol (osobito žganje) uničuje pri nas cele pokrajine moralno in gospodarsko (Gorenjsko, ptujška okolica). Abstinenčno gibanje pospešuje pri nas osobito ljubljanski kanonik Kalan, kateremu se je pridružilo doslej že lepo število navdušenih bojnikov proti alkoholu iz vseh stanov. Pa o protialkoholnem gibanju na Slovenskem morda drugikrat!

V. S.

Kako se naj gnoji trtam z umetnimi gnojili?

Kdor je gnojil lansko leto trtam ali pa drugje z umetnimi gnojili, bo mislil, da je denar zanj kakor v morje vržen, kajti vsled suše je bila v obče prav slaba letina. Z mirno vestjo lahko rečemo, da oni denar ni izgubljen, ampak bo se letos obrestoval. Potrošena umetna gnojila, ki se vsled velike suše niso mogla v zemlji razkrojiti, ostanejo tako dolgo v zemlji ohranjena, dokler jih rastline ne povzijejo. Seveda se nekoliko odstotkov hranilnih snovi poizgubi, toda ta izguba ni takšna, da bi se mogel kdo kesati, da je rabil umetna gnojila.

Mnogokrat se je že opazovalo, da gnojila v kljub ugodnemu vremenu v prvem letu niso povoljno uspevala, temveč se je pokazal

uspeh še le v drugem letu in še celo v tretjem letu se mora gnojenje poznati. Najbolj dolgo se ohrani v zemlji kali in fosforova kislina ter ti dve snovi vsled tega tudi najbolj dolgo učinkujeta; bolj nestanovitni je dušik, ki ga damo zemlji s čilskim solitrom. S tem gnojilom moramo torej prav previdno in varčljivo ravnati. Nikdar naj se ne potrosi od tega gnojila vsa množina, ki bi se za to ali ono rabila, kajti če pridejo kmalu po gnojenju ali pa tudi poznej veliki nalivi, tedaj se lahko pripeti, da se velika množina te dragocene hranilne snovi odplavi ali pa spere v globočine, kamor korenine več ne segajo.

Vinska trta potrebuje jako mnogo dušika; da ga pa ne bomo zastonj trosili, ga ne bomo potrosili vsega naenkrat, ampak v treh deležih in sicer prvič sredi aprila, drugič sredi maja in zadnjič sredi junija. Tako se zabranijo velike zgube in trte dobijo s tem polagoma vso zahtevano hrano. Ako se potrosi ves čilski soliter naenkrat, tedaj ni mogoče, da bi ga rastline precej vsega zavžile, ampak ga srkajo le polagoma primerno po rasti. Če ni velikih nalivov, tedaj seveda ni izgube na dušiku. Bolje je pa seveda biti previdnemu ter dajati rastlinam dušik počasi, kolikor ga od časa do časa lahko povžijejo.

Čilski soliter je izmed vseh umetnih gnojil najbolj hitro učinkujoč ter pospešuje posebno bujno in krepko rast; kar na videz rastline oživi ter jim podeli svežo sočnato-zeleno barvo. Ako ozimine slabo prezimijo, tedaj je najboljšo sredstvo potrositi primerno množino čilskega solitra (približno 100 kg na 1 oral), da se zopet okrepijo. Istotako se priporoča pomagati nekoliko s čilskim solitrom, kjer se je gnojilo prejšnje leto z drugimi gnojili, posebno v tem slučaju, če ni bilo posebno dobrega uspeha. Tako ravnanje se priporoča posebno pri trtah. Kdor je gnojil lani s kalijevo soljo, Tomasovo žlindro ali s superfosfatom in čilskim solitrom, naj daruje svojim trtam namesto domačega gnoja še približno 100 kg čilskega solitra na oral, katerega naj trosi, kakor prej povedano in gotovo je, da mu tega ne bo žal. Kdor nima do tega pravega zaupanja, naj napravi najprej en majhen poskus in potem naj natanko opazuje rast in razvoj trt.

F. M.

Vestnik „Zadružne Zveze v Celju“.

Naj li posojilnice svoje vknjižene terjatve povodom prisilnih dražb k razdelitvi skupila prijavljajo?

Naslov za nejurista za prvi hip ni razumljiv. Zato ga moram nekoliko pojasniti.

Potem, ko je dražbeni narok (po domače licitacija) opravljen, določi sodišče narok za razdelitev skupila in pozove vse na dražbanem zemljišču vknjižene (intabulirane) upnike, da svoje zahteve na kapitalu, obrestih in stroških k razdelitvi oglasijo ali pa se razdelilnega naroka udeležijo ter pri istem te zahtevke natanko navedejo. Sodišče v tem pozivu upnike posebej opozori, da se bo oziralo na posamezne vknjižene terjatve le v toliko, v kolikor so razvidne iz javne zemljiške knjige ali iz sodnih spisov, ako bi se terjatev ne prijavila. Po tem kratkem pojasnilu bo sedaj zgorajšnje vprašanje bolj razumljivo.

Odgovor na vprašanje je enostaven.

Glasi se: Posojilnice, ki imajo pri dražbanem zemljišču svoje posojilne terjatve zastavnopravno zavarovane, naj vsakokrat svoje zahteve na glavnici, obrestih, zamudnih obrestih in stroških k razdelitvi skupila oziroma, če se razdelilnega naroka po pooblaščenju udeležijo, najkasneje pri tem naroku natanko oglasijo. Oglas terjatve se naj opusti le v tem slučaju, ako so obresti do dneva dražbe poravnane. Oglas terjatve na glavnici, obrestih in stroških je potreben zaradi tega, ker v zemljiški knjigi obresti navadno niso od določenega dneva naprej vknjižene, ampak so vknjižene navadno le splošno tako, da iz zemljiške knjige same ni mogoče posneti, od kedaj so obresti na dolgu. Če posojilnica torej terjatve z obrestmi, zamudnimi obrestmi in stroški ne prijavi, ji prisodi sodišče samo glavnico, obresti, zamudnih obresti in stroškov pa ne; posojilnica vsled tega svoje zahtevke izgubi, posebno v slučaju, ako za svojo terjatev nima drugega jamstva kakor vknjižbo.

V zadnjem času se je pripetil sledeči slučaj: Posojilnica v B. je imela pri zemljišču svojega upnika vknjiženo precej veliko posojilno terjatev. Dolžnik je s plačevanjem obresti zaostal, posojilnica je imela terjati obresti za več, kakor dve leti in so narastle že tudi zamudne obresti. Vknjižba se je glasila kakor navadno — splošno, je pa bila na tako ugodnem mestu, da je bila za posojilnico vsaka izguba izključena. Dolžnika so gnali drugi upniki na boben in zemljišče je bilo na dražbi prodano. Posojilnica je dobila po dražbenem naroku od sodišča poziv, da naj prijavi svojo terjatev na glavnici, obrestih, zamudnih obrestih in stroških k razdelilnemu naroku. Temu pozivu se posojilnica ni odzvala; poslujoči udje načelstva so namreč mislili, da so itak dovolj varno zavarovani ter so prijavo opustili. Tudi jim posledice neprijave niso bile znane, kar je sicer opravičljivo. Vsled

tega je sodišče prisodilo posojilnici samo glavnico, — obresti, zamudnih obresti in stroškov pa ne, ker ti zahtevki iz zemljiške knjige niso bili razvidni. Ker posojilnica za terjatev drugega jamstva nima, izgubi dveletne obresti, zamudne obresti in stroške, kar znaša skupaj več sto kron. Posojilnica bo sedaj morala iskati pokritje svoje izgube iz kakega drugega dolžnikovega premoženja. Ta slučaj kaže potrebo prijave tako očitvidno in dobro, da je vsaka daljna razlaga odveč.

Pripomnim, da bi posojilnici v takem slučaju po mojem mnenju tudi poroštvo ne koristilo, ker je posojilnica svoje izgube sama kriva. Le takrat bi po mojem mnenju poroki bili za izgubo plačniki, ako bi posojilnica itak bila v izgubi, naj bi si zahtevke tudi pravočasno prijavila, bi pa z obrestmi in pa z drugimi postranskimi zahtevki vsled nedostatka skupila propadla, ali pa takrat, ako bi poroki posojilnico dolžnosti prijave odvezali.

Oškodovana posojilnica vpraša sedaj, ali ni izdražitelj posestva vzlic temu dolžan, plačati zaostale obresti, in to zaradi tega, ker je ostala po dražbenih pogojih terjatev vknjižena, ker se ni zahtevalo pokritje v gotovini. Žal moram vprašanje zanikati. Izdražitelj je namreč posameznim upnikom odgovoren le v smislu dražbenih pogojev in razdelilnega sklepa. Obrestovati mora prevzete terjatve iz svojega le od onega dneva dražbe, oziroma domika, prejšnje obresti ga brigajo le v toliko, v kolikor so posameznim upnikom v razdelilnem sklepu priznane.

Posojilnicam iz naštetih razlogov ponovno priporočam, da se predpisov izvršilnega reda natanko držijo, in posebej še, da terjatve na glavnici, obrestih, zamudnih obrestih in stroških k razdelilnemu naroku vsakokrat prijavijo. Le s tem se obvarujejo škode.

Zadružne in razne gospodarske vesti.

»Gospodarsko šolo« ustanovi letos kranjski deželni odbor za kmečke mladeniče v Ljubljani. Trajala bo vsako šolsko leto od 1. novembra do 31. marca. Šola bi naj omogočila kmečkim fantom obisk specialnih šol. Učni načrt obsega: slovenski jezik in spisje, računstvo in knjigovodstvo, domoznanstvo, ustavo in upravo, kmetijstvo (rastlinstvo, kmet. kemija, kmet. orodje in stroji), trgovsko in obrtno pravo, civilno in kazensko pravo. Brez dvoma bi taka šola pod dobrim vodstvom mnogo pripomogla k povzdigi izobrazbe med kmečkim ljudstvom. S.

»Zveza slovenskih zadrug« v Ljubljani ima v četrtek 30. maja t. l. svoj IV. redni občni zbor.

Prvi znanstveni čebelarški tečaj v Pragi je priredilo »deželno osrednje čebelarско društvo za kraljevino Češko« s pomočjo češkega oddelka dež. kmet. sveta od 6. do 11. t. m. na poljedelski fakulteti češke tehnike. To društvo je priredilo tekom treh let (1908—1911) 21 pokrajinskih čebelarških tečajev, ki se jih je udeležilo skupno 867 čebelarjev. Misli tudi na ustanovitev posebne čebelarške šole. Kakor je videti, so Čehi tudi tej panogi kmečkega gospodarstva posvetili vso skrb. S.

Ali carine res podražujejo moko? Uradna poročila dunajskega magistrata o cenah živil so jako zanimiva. Koliko so nasprotniki agrarnih carin agitirali s trditvijo, da je višji carinski tarif l. 1906 nenavadno podražil moko in kruh. Zato si pogledjmo sedaj naslednjo statistiko:

Leta	Carina		Cena moke (vin. za 1 kg)
	na pšenico	na žito	
1865—1878	K 1'40	K 1'08	50'8—56'1
1879—1882	prosta trgovina		49'0—55'3
1883—1887	K 1'—	K 1'—	39'4—46'0
1888—1905	» 4'—	» 3'—	35'1—37'0
1906—1911	» 6'40	» 5'80	37'0—40'8

Cene moke so v dobi višje agrarne carine v l. 1906—1911 mnogo nižje kot so bile v dobi svobodne trgovine, ko se je lahko dovažalo k nam žito brez carin. S.

Sposobnostni dokaz v kmetijstvu. V časopisu »Mitteilungen des Vereines der Absolventen der Kaadener landwirtsch. Mittelschule« (št. 2) govori podpredsednik društva Albin Mocker o potrebi uvedbe sposobnostnega dokaza v kmetijstvu in predlaga sledeče: I. skupina do 75 K zemlj. davka naj ostane brez sposobnostnega dokaza. II. skupina 76—750 K zemljiškega davka (sposobnostni dokaz za kmečke obrate): najmanj 3-letno učenje na najmanj enako velikem obratu in pridobljenje kmetijske sposobnosti. Oproščenje kakor v obrti. V to svrhu bi trebalo obiskovati zimsko kmetijsko šolo ali pa vsaj zimsko šolo in 2 leti prakse. III. skupina 750—1800 K zemljiškega davka (sposobnostni dokaz za srednja gospodarstva): najmanj kmetijska šola s 5-letno prakso ali kako drugo višjo šolo in 3-letno prakso. IV. skupina 1800—3000 K zemljiškega davka (velika gospodarstva): najmanj kmetijska srednja šola in 4-letno prakso ali kako višjo šolo s 3-letno prakso. Ali tudi kmet. šolo s 6-letno prakso ter nižjo

spodobnostno skušnjo. V. skupina nad 3000 K zemljiškega davka (grajščinska veleposestva): visoko šolo s 4-letno prakso ali akademijo s 5-letno prakso ali kmetijsko srednjo šolo s 6-letno prakso ter za vse tri uradniške kategorije izven tega višjo sposobnostno skušnjo (podobna kakor višja državna skušnja v gozdarskem obratu). Upeljana bi bila torej nižja in višja sposobnostna skušnja, seveda teoretično in praktično prikrojeni sočasnim zahtevam.

S.

Tretji mednarodni kmetijsko-zadružni kongres se je vršil 21. in 22. t. m. v Baden-Baden. Prvi kongres »Mednarodne zveze kmetijskih zadrug«, ustanovljene l. 1907, se je vršil l. 1907 na Dunaju, drugi l. 1908 v Piačenci. Na dnevnem redu letošnjega kongresa so med drugim sledeče točke: Sprememba pravil, da se omogoči tudi izvenevropskim zadružnim zvezam pristop. — Zadružne revizije. — Zadružni pouk in izomika. — Razvoj in izkušnje na polju zadružno-centralne kreditne organizacije. — Zakupne zadruge v kmetijstvu. — Preskrbovanje ravninskih dežel z elektriko s pomočjo zadrug. — Razdolžitev kmetij s pomočjo zadrug. — Predavali bodo najodličnejši zadružni strokovnjaki.

Ali si naj delajo zadruge reklamo? O tem danes zelo aktualnem vprašanju piše »Posener Genossenschaftsbl.«: Priznati je treba, da so dosegle zadruge tudi brez posebne reklame velike uspehe in da ni baš njihova naloga, udarjati neprestano na reklamni boben. Ali res pa je tudi, da ne smejo opustiti vse reklame za se, da se naj ne skrivajo in postavljajo svojo luč pod mernik. Čisto človeško je, da se veselimo nad tem, kar smo dosegli in da želimo ugodne sodbe o svojih uspehih tudi od drugih. Taka ugodna sodba je za zadruge nedvomno velikega poslovnega pomena in morajo zadruge resno z njo računati. Ugoden glas v javnosti o kaki zadruzi oživlja isto, sokoli in bodri zadružnike ter pridobiva podjetju novih prijateljev in pristašev. Zadružništvo je pri nas na deželi že zelo dobro vpeljano — in vendar se še dobi mnogo ljudi, ki nič o njem ne vedo, ki ga ne cenijo in ne uvidevajo njegove koristi. Šele ako se jim ponovno kaže velike materialne uspehe zadružništva, ako o njih čitajo in slišijo na ta način javno mnenje, se sčasoma v tem oziru predrugačijo. Zato morajo zadruge ob gotovih prilikah nastopiti in pokazati svoje delo in uspehe. Taka prilika se nudi na primer ob sklepu letnih računov. Časniki, ki so v delokrogu zadrug najbolj razširjeni, bodo radi prinesli kako poročilo o občnem zboru in spregovorili o poslovnih uspehih zadrug tudi

v uredniškem delu, ako se jim tak dopis dpošlje in naroči obenem majhen inserat letne bilance. Mnoge zadruga pa ne mislijo niti na to važno zadevo; zdi se jim včasih premalenkostna in premalo važna, da bi se zanimala za njo — dasi bi jim nekoliko priporočila in reklame prav nič ne škodovalo. Zakaj se ne bi naročilo nekaj reklamnih tablic za gostilne in kakšen stalen inserat v političnih časopisih? Seveda se stvar ne sme pretirati. Zadruga so sicer trgovci in morajo porabljati vsa moderna sredstva za povzdigo svojega prometa in posla — ali kaka kričeča reklama, ki bi lahko dišala po nesolidnosti ali včasih tudi po umazani konkurenci, jim ni potrebna. Nekaj, v primerni in skromni meri, pa je zadrugam treba storiti tudi glede reklame.

O koristi zadružnega vnovčevanja živine piše bavarsko združeno glasilo »Bayerische Verbandkundgabe«: Neka važna okolnost je povzročila na Švabskem povzdigo zadružnega vnovčevanja živine. Prodaja živine je bila tam izključno v rokah mešetarjev in trgovcev. Da ti svoje moči niso izrabljali v blagor kmetov, nam niti ni treba posebej omenjati. Popolnoma napačno je kmetom pripovedati, da so v velikih mestih posredovalnice za prodajo živine. Tak nasvet se je še vedno bridko maščeval. Posredovalnice v velikih mestih so sicer zelo dobra naprava — ali prodajajo samo blago prve in kvečjemu še druge vrste. Slabše kmečko blago, katerega pride raumeroma največ na trg, pa se potom velikomestnih posredovalnic za prodajo živine ne da nikoli dobro vnovčiti. To živino nakupi potem vendarle trgovec in mešetar, ki jo proda v kraje z bolj skromnim občinstvom kakor so na primer glede mesa in živine Monakovčani in Norimberžani. Na Švabskem je le malo blaga prve vrste — na trg pride ponajveč slaba in srednja živina. Kako smo se lotili zadružne prodaje takega blaga? Treba je bilo ustanoviti vnovčevalne zadruga po okrajih, ogledati in sortirati živino na licu mesta in potem odločiti, katera gre v Monakovo, katera zopet v druga mesta in na druge trge. Slabše blago se je zbralo in poslalo tja, kjer je bilo zanj doseči najboljše cene. Na tak način se je spodrinilo ali vsaj omehčalo trgovce tudi pri nakupovanju slabšega blaga na Švabskem. Pogosto zadostuje, da se le kje pokaže uslužbenec zadružne živinske vnovčevalnice in cene že gredo primerno kvišku. Sčasoma bode potrebno dobiti domačih ljudi za vodstvo lokalnih vnovčevalnih zadrug, da bo poslovanje posredovalnic po mestih lažje in hitrejše.